

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვით ვალდებულების შეწყვეტის მატერიალური და საპროცესო სამართლებრივი ასპექტები

ზურაბ ძლიერიშვილი^{1*}

გიორგი თავხელიძე²

^{1, 2} გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველო

*პასუხისმგებელი ავტორი: zurab.dzlierishvili@gruni.edu.ge

რეზიუმე. ვალდებულებითი სამართლის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინსტიტუტს წარმოადგენს ვალდებულების შეწყვეტა. შეწყვეტის შემდეგ ვალდებულება აღარ არსებობს. მის მონაწილეებს ერთმანეთთან აღარ აკავშირებთ უფლებები და მოვალეობები. ვალდებულებით სამართლებრივი ურთიერთობის მიზანი არის ვალდებულებით გათვალისწინებული შესრულების მიღება მხარეების მიერ, ე.ი. შესრულებით მიიღწევა ის მიზანი, რასაც ვალდებულების მონაწილეები ისახავდნენ. ამის შემდეგ უკვე აღარ არსებობს ამ ურთიერთობის გაგრძელებისათვის სამართლებრივი საფუძველი. ისევე, როგორც კონტინენტური სამართლის სისტემის ქვეყნებში, საქართველოს შემთხვევაშიც ვალდებულების შესრულების მომწესრიგებელ ნორმებს ძირითადად დისპოზიციური ხასიათი აქვთ. ქართული სამოქალაქო კოდექსი შესრულებაზე ორიენტირებული აქტია. მისი როგორც ზოგადი, ისე კერძო ნაწილი შესრულების მექანიზმებზეა აგებული. მთავარია შესრულება და არა პასუხისმგებლობა. ვალდებულების შეწყვეტას იწვევს განსაზღვრული გარემოებები, რომლებსაც ვალდებულების შეწყვეტის საფუძვლებს უწოდებენ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებულია ვალდებულების შეწყვეტის სხვადასხვა საფუძვლები, კერძოდ, ვალდებულების შეწყვეტა შეიძლება მოხდეს ვალდებულების შესრულებით; დეპონირებით; ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვით; ვალის პატივებით; როცა მოვალე ან კრედიტორი ერთი და იგივე პირი აღმოჩნდება; მოვალის ან კრედიტორის გარდაცვალებით; იურიდიული პირის ლიკვიდაციით და კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლით. სტატიაში დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე განხილულია ვალდებულების შეწყვეტის ისეთი სამართლებრივი საფუძველი, როგორიცაა ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა, დაკავშირებული მატერიალური და საპროცესო სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე თეორიული და პრაქტიკული საკითხები.

საკვანძო სიტყვები: ურთიერთმოთხოვნა, ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა, ვალდებულების შეწყვეტა, ვალდებულების შესრულება

შესავალი

ვალდებულების შეწყვეტის ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს ვალდებულების შეწყვეტა ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვით. ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა მართალია ვალდებულების შეწყვეტისაკენ მიმართული მოქმედებაა (სვანაძე, 2019), მაგრამ ის არ წარმოადგენს შესრულებას კლასიკური გაგებით (სვანაძე და სხვები, 2014), არამედ შესრულების სუროგატია (Grüneberg, 2015). ამით ის ემსგავსება ვალდებულების შეწყვეტის ისეთ საფუძველს, როგორიცაა დეპონირება (ძლიერიშვილი, 2021). თუმცა დეპონირებისაგან განსხვავებით, გაქვითვისას კრედიტორი ახალ აქტივებს არ ღებულობს, მასზე არ გადადის შესრულების საგანი (ჭანტურია, 2001).

შესრულების სუროგატ დეპონირებასთან შედარებით, გაქვითვის თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ამ აღმჭურველი უფლების განხორციელებას შედეგად მოჰყვება შემხვედრი ვალდებულებების შეწყვეტა. ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით, საუბარი უნდა იყოს ძირითად მოთხოვნასა და საპირისპირო მოთხოვნაზე: ძირითადია კრედიტორის მოთხოვნა გაქვითვის თაობაზე შეტყობინების განმახორციელებელი მოვალის მიმართ, საპირისპიროა - გაქვითვის თაობაზე შეტყობინების განმახორციელებელი მოვალის მოთხოვნა. საპირისპირო მოთხოვნასთან გაქვითვის გზით მას სურს ძირითადი მოთხოვნის შეწყვეტა საპირისპირო მოთხოვნის შეწყვეტის ფასად, რომელიც გაქვითვის საშუალებით, თვითდახმარების გზით ხორციელდება (ე.წ. „კომპინაციის თეორია“) (Schüttler, 2016).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდეგ - სსკ) 442 I მუხლის თანახმად, ორ პირს შორის არსებული ურთიერთმოთხოვნა შეიძლება გაქვითვით შეწყდეს, თუ დამდგარია ამ მოთხოვნათა შესრულების ვადა (ახვლედიანი, 1999). „აღნიშნული მუხლი მეტწილად შეესაბამება გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის BGB §387-ს“ (მუთჰორსტი, 2021).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა თანამედროვე სამართალში ფართოდაა გავრცელებული (სვანაძე, 2019). კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში იგი გამოიყენება როგორც მატერიალური სამართლის ინსტიტუტი, ხოლო საერთო სამართალში იგი საპროცესო სამართლის ინსტიტუტია და გამოიყენება მხარეთა შორის დავის გადაწყვეტის საპროცესო საშუალებად (BGH, 2014). გაქვითვა ითვალისწინებს დამოუკიდებელი მოთხოვნების არსებობას (BGH, 2022) და ეკონომიკური მიზნებიდან გამომდინარე, მიმართულია მსგავსი მოთხოვნების გამარტივებულ შესრულებაზე (BGH, 2013).

მოთხოვნათა გაქვითვა გაქვითვის უფლების მქონე პირებს ორ მნიშვნელოვან უპირატესობას ანიჭებს (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე, 2022): იგი იძლევა შესაძლებლობას, რომ ვალდებულმა პირმა თავისი ვალდებულება რეალური შესრულების გარეშე შეასრულოს; 2) იგი უმარტივებს კრედიტორს მოთხოვნის დაკმაყოფილებას სასარჩელო პროცესში ჩაბმის გარეშე (Schüttler MüKo, BGB 2015). ვალდებულების შესრულების მსგავს სამართლებრივ შედეგს გამოიწვევს კრედიტორისა და ერთ-ერთი სოლიდარული მოვალის მოთხოვნათა ურთიერთგაქვითვა (რობაქიძე, 2019).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის წინაპირობები

საპასუხო მოთხოვნების არსებობა

გაქვითვის პირველი სავალდებულო წინაპირობაა (სვანაძე, 2014), რომ ორ პირს ერთმანეთის მიმართ ეკისრებოდეს ვალდებულების შესრულება (HK-BGB, 2022), ე.ი. თითოეული მათგანი ერთდროულად კრედიტორიც უნდა იყოს და მოვალეც (სვანაძე, 2019). მოთხოვნის მოვალე უნდა იყოს საპირისპირო მოთხოვნის კრედიტორი, ხოლო მოთხოვნის კრედიტორი კი უნდა იყოს საპირისპირო მოთხოვნის მოვალე (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-1710-2018). ამგვარად, უნდა არსებობდეს (ახალაძე, 2022) საპასუხო მოთხოვნები (ურთიერთმოთხოვნები) (Schüttler, 2022). აუცილებელია ასევე, რომ ორივე ეს მოთხოვნა არსებობდეს (საქართველოს

უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-236-2023) გაქვითვის შესახებ განცხადების გაკეთების მომენტში (Schlechtriem, 2005).

იმისათვის, რომ მოხდეს ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა, მოთხოვნა უნდა აკმაყოფილებდეს ნამდვილობის პირობებს (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილებები საქმეზე: №ას-1173-2023, 10 იანვარი, 2024), კერძოდ: ა) საპასუხო მოთხოვნა რეალურად უნდა არსებობდეს; ბ) ეს მოთხოვნა უნდა იყოს უდავო; გ) როგორც წესი, დამდგარი უნდა იყოს საპასუხო მოთხოვნის შესრულების ვადა (HK-BGB/Schulze, 2022).

„საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ სსკ-ის 442-ე მუხლი ხელშეკრულების მხარეს უფლებას ანიჭებს ხელშეკრულების მეორე მხარეს გაუქვითოს წარმოშობილი, განხორციელებადი, არასადავო და ვადამოსული მოთხოვნა“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-1632-2021).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვისათვის დამდგარი უნდა იყოს ამ მოთხოვნათა შესრულების ვადა, თუმცა სსკ-ის 442 II მუხლი გამონაკლისის სახით ითვალისწინებს ვალდებულებათა გაქვითვას იმ შემთხვევაშიც, როცა ერთ-ერთი მოთხოვნის შესრულების ვადა არ დამდგარა, მაგრამ მხოლოდ იმ პირობით, რომ ამ მოთხოვნის მქონე მხარს უჭერს გაქვითვას (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინებები: ას-286-608-2009). ორ პირს შორის არსებული ურთიერთმოთხოვნების გაქვითვის გზით შეწყვეტისათვის ნორმის ზოგადი აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ მოთხოვნათა შესრულების ვადა დამდგარი იყოს. თუმცა სსკ-ის 442-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს საგამონაკლისო რეჟიმს, როდესაც ვალდებულებათა გაქვითვა დასაშვებია შესრულების ვადის დადგომამდე (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება საქმეზე ბს №-669 (კ-20), 24 ივნისი, 2021).

სსკ-ის 442-ე მუხლი წინაპირობად ასახელებს ორივე მოთხოვნის შესრულების ვადის დადგომას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს კრედიტორის თანხმობა (მუთჰორსტი, 2021). გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, თუ ძირითადი მოთხოვნის შესრულება შესაძლებელია, მაგრამ კრედიტორი არ თანხმდება, მოვალეს არ უნდა დასჭირდეს ლოდინი ძირითადი მოთხოვნის შესრულების ვადის დადგომამდე, იმისთვის, რომ სამართლებრივად ძალის მქონე გაქვითვა განახორციელოს (გამოაცხადოს) (BGHZ, 1955).

„სასამართლომ სსკ-ის 442-ე მუხლის საფუძველზე განმარტა, რომ უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ნების გამოვლენის დროს (მომენტს), მით უფრო, თუ გასაქვითი მოთხოვნა დენადი ვალდებულების შემცველია“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-938-888-2015, 27 მაისი, 2016). „მხარეთა შორის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნები არ არსებობს, რადგანაც ვალდებულება, სამოქალაქო კოდექსის 442-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, შეწყდა ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის გზით“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-681-635-2017).

მსგავსი მოთხოვნების არსებობა

მოთხოვნათა გაქვითვით ვალდებულების შეწყვეტის აუცილებელი წინაპირობაა მსგავსი საპასუხო მოთხოვნების არსებობა (Medicus, 2021). ამ მოთხოვნების საგანი უნდა იყოს მსგავსი (HK-BGB / Schulze, 2022). ძირითადად გამოიყენება ფულადი ვალდებულების შემთხვევაში, აგრეთვე საგნის ერთგვაროვნობისას, როცა ერთი და იმავე სახის გვაროვნული ნივთების გადაცემა ხდება (თუმცა ეს უკანასკნელი შემთხვევები, პრაქტიკაში ძალზედ იშვიათია) (Schüttler, 2022). არ არის აუცილებელი, რომ მოთხოვნები ერთი და იმავე სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობდეს (კროპპოლერი, 2014). გადამწყვეტი უნდა იყოს მოთხოვნების მსგავსება (Schüttler, 2016). „სსკ-ის 442-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, პალატამ მიიჩნია, რომ განსახილველ შემთხვევაში არსებობდა მხარეთა ურთიერთმოთხოვნები“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინებები: №ას-939-879-2017, 29 სექტემბერი, 2017 წ.; №ას-75-2021, 31 მარტი, 2021 წ.).

გაქვითვისას ერთგვაროვანი უნდა იყოს მოთხოვნის საგანი და არა სამართლებრივი საფუძველი (ძლიერიშვილი, 2016). მოთხოვნათა გაქვითვას ხელს არ უშლის ის გარემოება, რომ გასაქვითი მოთხოვნების მოცულობა არ ემთხვევა ერთმანეთს - ამ დროს გაიქვითება მხოლოდ ის, რომლის მოცულობაც ნაკლებია მეორე მოთხოვნაზე (სსკ-ის 444-ე მუხლი), აგრეთვე ის გარემოებაც, რომ მოთხოვნებისათვის გათვალისწინებული იქნეს შესრულების სხვადასხვა ადგილი (სსკ-ის 446-ე მუხლი). ანლოგიურ მოწესრიგებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §389 და §391 (Medicus, 2021).

„განსახილველ შემთხვევაში სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოთხოვნათა გაქვითვის შედეგად დარჩენილი თანხის გადახდა სწორად დაეკისრა მოპასუხეს“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-153-143-2015). „სასამართლომ მიუთითა, რომ სსკ-ის 442-ე მუხლის პირველი ნაწილისა და 444-ე მუხლის საფუძველზე, შემკვეთი უფლებამოსილი იყო გაექვითა ვალდებულებები და მენარდისათვის გადაეხადა თანხა პირგასამტეხლოს გამოკლებით“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-1303-1223. 2015).

სსკ-ის 444-ე მუხლში განმარტებულ უნდა იქნეს (მუთჰორსტი, 2021), რომ უფრო დიდი მოთხოვნა იმ მოცულობით წყდება, რამდენადაც ეს მოთხოვნები ერთმანეთს ფარავს (BeckOK BGB, 2018).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის წესი

სსკ-ის 442-ე მუხლის თანახმად, ვალდებულების გაქვითვა ხორციელდება მეორე მხარისათვის შეტყობინებით (სვანაძე, 2019). შეტყობინება წარმოადგენს ცალმხრივ (Brox, 2024) მიღებასავალდებულო ნების გამოვლენას (Schüttler, 2022).

„გაქვითვის წინაპირობად მიჩნეულ უნდა იქნეს მოთხოვნათა ურთიერთგაქვითვის თაობაზე მხარის მიერ ნების გამოვლენა“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინებები: №ას-938-888-2015). „ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა წარმოადგენს პირის მატერიალურ-სამართლებრივ აღმჭურველ უფლებას და ამ უფლების რეალიზაციას ერთ-ერთი მხარე მეორე მხარისათვის შეტყობინებით ახდენს“

(საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-1710-2018).

მოთხოვნათა გაქვითვა გავლენას ახდენს ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზე (Gaier, 2022), კერძოდ, სსკ-ის 358-ე მუხლის თანახმად, დაუშვებელია ხელშეკრულებიდან გასვლა ვალდებულების შეუსრულებლობის გამო, თუ მოვალეს გაქვითვის გზით შეძლო შეესრულებინა ვალდებულება და გასვლის შემდეგ დაუყონებლივ განაცხადებს ვალდებულების გაქვითვის შესახებ (ძლიერიშვილი, 2016).

სსკ-ის 358-ე მუხლის თანახმად, გაქვითვისათვის აუცილებელი სამართლებრივი მდგომარეობა სახეზე უნდა იყოს გასვლის გაცხადების მომენტისათვის და მოვალემ ნების გამოვლენის მომენტიდან დაუყონებლივ განაცხადოს გაქვითვა (ჯანაშია და სხვები, 2014). „დაუყონებლივ“ გულისხმობს ბრალეული დაყოვნების გარეშე (რუსიაშვილი, 2019). გაქვითვის განცხადებით მოვალეს შეუძლია სასამართლოს მიმართოს კრედიტორის მიერ საქმის აღძვრის შემდეგაც (Schmidt, 2021). თუ სახეზეა როგორც გასვლის, ისე გაქვითვის წინაპირობები და კრედიტორის მიერ გაცხადებულ გასვლას მოვალე გაქვითვის განცხადებით უპასუხებს, გასვლა ხდება არანამდვილი. გასვლისა და გაქვითვის კონკურენციას კანონი წყვეტს გაქვითვის სასარგებლოდ (ჭანტურია, 2001).

რამდენიმე გასაქვითი მოთხოვნა

სსკ-ის 445-ე მუხლის თანახმად, თუ ხელშეკრულების იმ მხარეს, რომელსაც ეცნობა გაქვითვის შესახებ, აქვს რამდენიმე გასაქვითი მოთხოვნა, მაშინ გამოიყენება სსკ-ის 387-ე მუხლის წესები. თითქმის მსგავს მოწესრიგებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §396 (Schüttler, 2006).

სამოქალაქო დავა, რომელიც კანონით არაა პირდაპირ მოწესრიგებული, შეიძლება გადაწყდეს მსგავსი ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმის საფუძველზე (ხუბუა, 2004).

მოსამართლეს არა აქვს უფლება უარი თქვას სამოქალაქო საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელებაზე იმ შემთხვევაშიც, თუ სამართლის ნორმა არ არსებობს, ან იგი ბუნდოვანია (ჭანტურია, 2017). კანონის ხარვეზი კანონის საკანონმდებლო პროცესის ბუნებრივ თანამდევ მოვლენად ანდა სამართლის განვითარებისათვის აუცილებელ წინაპირობად ითვლება (Säcker, 2001).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-5.I მუხლის თანახმად, კანონში პირდაპირ გაუთვალისწინებელი ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად გამოიყენება ყველაზე უფრო მსგავსი ურთიერთობის მარეგულირებელი სამართლის ნორმა (კანონის ანალოგია).

ანალოგია უნდა განხორციელდეს ნორმის მიზნის ღირებულებითი შეფასების საფუძველზე. ნორმის ღირებულებითი მასშტაბის გადატანა სხვა ურთიერთობებზე უნდა დასაბუთდეს არსებული მართლწესრიგიდან გამომდინარე და არა ინდივიდუალური, სუბიექტური შეხედულებების საფუძველზე (ხუბუა, 2004).

სსკ-ის 387-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, თუ მოვალეს ეკისრება კრედიტორისათვის სხვადასხვა ვალდებულებიდან გამომდინარე, ერთმანეთის მსგავსი რამდენიმე შესრულება და ის, რაც შესრულდა, არ არის საკმარისი ყველა ვალის დასაფარავად, მაშინ

დაიფარება ის ვალდებულება, რომელსაც მოვალე შესრულების დროს ამოირჩევს“. (მსგავს მოწესრიგებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §366 I) (BGH, 1995) აღნიშნული მოწესრიგება არ გამოიყენება იძულებითი აღსრულების დროს (BGH, 2014).

სასამართლო პრაქტიკაში გავრცელებულია მოსაზრება, რომ რამდენიმე ერთგვაროვანი (ერთმანეთის მსგავსი) ვალდებულების შესრულებისას, შესრულების ბედი უნდა გადაწყდეს, უპირველეს ყოვლისა, მხარეთა შეთანხმებით, კერძო ავტონომიის პრინციპებიდან გამომდინარე (Lando, 2000). იმ შემთხვევაში, თუკი მხარეები არ შეთანხმებულან დაფარვის რიგითობის შესახებ, მაშინ მოქმედებს ჯერ კიდევ რომის სამართალში დადგენილი წესი – „possumus enim certam legem dicere ei quod solvimus“ – პრიორიტეტი ენიჭება იმას, ვინც იხდის (სამართლებრივი ტვირთის მატარებელი მხარე).

თუ მოვალე არ გამოიყენებს სსკ-ის 387 I მუხლით მინიჭებულ უფლებას, მაშინ შესრულების რიგითობა განისაზღვრება კანონის ობიექტური ნებით, დაიფარება ის ვალი, რომლის გადახდის ვადაც პირველად დადგა. (მსგავს მოწესრიგებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §366 II) (BGH, 2016). სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მოსარჩელის მოთხოვნა გაქვითვის შესახებ იმ საფუძველით, რომ არ არსებობდა BGB §387-ე მუხლით გათვალისწინებული წინაპირობები (BGH, 2016).

სსკ-ის 445-ე მუხლში ასევე დარეგულირებულ უნდა იქნეს შემთხვევა, როდესაც გაქვითვის განმახორციელებელ მხარეს რამდენიმე მოთხოვნის უფლება ეკუთვნის. ამოსავალი წერტილი უნდა იყოს, რომ გაქვითვის განმახორციელებელი მხარე წყვეტს, თუ რომელი საპირისპირო მოთხოვნით რომელი ძირითადი მოთხოვნა უნდა გაიქვითოს (მუთჰორსტი, 2021).

სასამართლო ხარჯების პრიორიტეტი

სსკ-ის 445-ე მუხლის თანახმად, თუ მხარეს მეორე მხარის წინაშე, ძირითადი ვალდებულების გარდა, ეკისრება პროცენტებისა და სხვა ხარჯების გადახდაც, მაშინ გამოიყენება სსკ-ის 388-ე მუხლის წესები.

სსკ-ის 388-ე მუხლის თანახმად, მოვალის იმ გადასახდელიდან, რომელიც არ არის საკმარისი მთელი ვადამოსული ვალის დასაფარავად, თავდაპირველად იფარება სასამართლოს ხარჯები, შემდეგ ძირითადი შესრულება (ვალი) და ბოლოს – პროცენტი.

აღნიშნული ნორმა აწესრიგებს ორი სახის ფულად ვალდებულებას: პირველი – ესაა საჯაროსამართლებრივი ვალდებულება, როგორცაა სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება. მეორე კი, კერძოსამართლებრივი ხასიათის ვალდებულებაა, როგორცაა ძირითადი ვალდებულება და დამატებითი (საპროცენტო) ვალდებულების შესრულება. საუბარია ვალდებულების დარღვევის შემდეგ განხორციელებულ შესრულებაზე (იძულებითი აღსრულება). სასამართლო ხარჯებში ამ შემთხვევაში იგულისხმება იძულებითი აღსრულების ხარჯები, რომელიც „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, ამოღებულ უნდა იქნეს აღსასრულებელ მოთხოვნასთან ერთად. საჯაროსამართლებრივი ხასიათის ვალდებულების უპირატესი დაფარვის საფუძველი ისაა, რომ მისი წარმოშობა დაკავშირებულია აღნიშნული კერძოსამართლებრივი ვალდებულების იძულებით შესრულებასთან და შესაბამისად, ამ უკანასკნელის მიზნებს ემსახურება (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-6-6-2018).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის საპროცესო სამართლებრივი ასპექტი

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდეგ - სსკ) 102-ე მუხლის თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს. „სამოქალაქო პროცესში მტკიცების საგანია მატერიალურ სამართლებრივი მნიშვნელობის ფაქტები, რომლებზეც მიუთითებენ მხარეები თავიანთი მოთხოვნების (შესაგებლის) დასაბუთება-გამართლების მიზნით“ (ძლიერიშვილი, 2007).

მოვალემ, რომელიც მოითხოვს ვალდებულებათა ურთიერთგაქვითვას, უნდა დაამტკიცოს, რომ ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის წინაპირობები სახეზეა და შესაბამისი ვალდებულება ამ გზით შეწყვეტას ექვემდებარება. თავის მხრივ კრედიტორს ეკისრება იმ ფაქტობრივი გარემოებების მტკიცების ვალდებულება, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელია ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის გამორიცხვა (Schüttler, 2022). საკასაციო პალატამ მიუთითა, რომ განსახილველ შემთხვევაში მოპასუხემ სსკ-ის 102-ე მუხლით გათვალისწინებული მტკიცების ტვირთის ფარგლებში, ვერ დაადასტურა გასაქვით მოთხოვნათა წარმოშობა (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-672-2021).

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა ვალდებულების შეწყვეტის ერთ-ერთი საშუალებაა, რომელსაც, როგორც მატერიალურ - სამართლებრივი, ასევე საპროცესო - სამართლებრივი დატვირთვა გააჩნია. ორივე შემთხვევაში, აუცილებელია ნების გამოვლენა (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 27 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-938-888-2015).

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, ერთმანეთისაგან განსხვავდება შემთხვევები, როცა ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის შესახებ ნების გამოვლენა ხდება სასამართლოში საქმის აღძვრამდე და სასამართლოში საქმის აღძვრის შემდეგ.

„საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ გაქვითვა წარმოადგენს პირის მატერიალურ-სამართლებრივ აღმჭურველ უფლებას და ამ უფლების რეალიზაციას ერთ-ერთი მხარე მეორე მხარისათვის შეტყობინებით ახდენს. შესაბამისად, მხარეს ამ უფლების განსახორციელებლად არ სჭირდება სასამართლოსათვის დამოუკიდებელი სარჩელით მიმართვა და ზედმეტი სასამართლო ხარჯების გაწევა“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-708-678-2016). „პალატამ გაიზიარა მოპასუხის მოსაზრება, რომ სსკ-ის 422-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, ვალდებულებათა გასაქვითად სარჩელის აღძვრა აუცილებელი არ არის, თუმცა აპელანტმა მის მიმართ მოსარჩელის ვალის არსებობა ვერ დაამტკიცა. არარსებულ ვალდებულებაში არსებული ვალის გაქვითვა კი შეუძლებელია“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-456-456-2018).

„საკასაციო პალატამ მიუთითა, რომ სსკ-ის 442-ე მუხლით გათვალისწინებული ურთიერთმოთხოვნათა არსებობის პირობებში, სასამართლოს მიერ დასაკისრებელ ვალდებულებათა გაქვითვის წინაპირობაა აღნიშნულის თაობაზე მხარის მიერ ნების გამოვლენა. მოცემულ შემთხვევაში, მხარემ ამგვარი ნება მხოლოდ საქმის არსებითად განხილვის დასრულების შემდეგ გამოხატა, როდესაც სასამართლო გასული იყო სათათბიროდ გადაწყვეტილების გამოსატანად, რის გამოც სასამართლო ვეღარ იმსჯელებს მხარეთა ვალდებულებების

ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის გზით შეწყვეტაზე. ამასთან, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ მხარეს უფლება აქვს, ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის თაობაზე მოთხოვნა აღსრულების ეტაპზე წარადგინოს“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-494-474-2016).

საკასაციო პალატამ ყურადღება გაამახვილა ურთიერთმოთხოვნის გაქვითვის საპროცესო წესზეც: თუკი მატერიალურ-სამართლებრივი ურთიერთობისათვის იგი ნამდვილად მხოლოდ მას შემდეგ მიიჩნევა, რაც მოთხოვნის უფლების მქონე პირის ცალმხრივი ნება მიუვა ადრესატს (სსკ-ის 51.1 მუხლი), საპროცესო რეალიზაცია ნებისა დასაშვებია, თუკი დაცული იქნება საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესები. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 189-ე მუხლი ადგენს შეგებებული სარჩელის მიღების პირობებს და ნორმის მე-2 ნაწილი იძლევა ამ ინსტიტუტის თვისობრივ განმარტებას. მითითებული დანაწესიდან წინამდებარე ურთიერთობისათვის მნიშვნელოვანია „ა“ ქვეპუნქტის დანაწესი, კერძოდ, მოსამართლე მიიღებს შეგებებულ სარჩელს, თუ შეგებებული სარჩელის მოთხოვნა მიმართულია პირვანდელი მოთხოვნის ჩასათვლელად; იმ შემთხვევაში, თუ მოპასუხე მხარე სასამართლოში უკვე აღძრულ დავაში მოითხოვს ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვას, მან სსსკ-ის 189-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, შეგებებული სარჩელით უნდა მიმართოს სასამართლოს. ამ ნორმის სწორი ანალიზიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ძირითადი და შეგებებული სარჩელების საფუძვლიანობის (თუნდაც ნაწილობრივ) პირობებში მოთხოვნათა გაქვითვა სრულად გამომდინარეობს ამ ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელი იურიდიული ბუნებიდან. შეგებებული სარჩელი, როგორც საპროცესო თავდაცვის საშუალება, მიმართულია ძირითადი მოსარჩელის მოთხოვნის წინააღმდეგ და ამავდროულად თავად წარმოადგენს მოთხოვნას (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე №ას-12-12-2016).

შეგებებული სარჩელის აღძვრის პირობებში, რაც სსსკ-ის 188-ე და 189-ე მუხლების მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს, მხარე იყენებს ქმედით საპროცესოსამართლებრივ საშუალებას მის წინააღმდეგ თავდაპირველი სარჩელის მოთხოვნის სრულად ან ნაწილობრივ გამოსარიცხად. იმ პირობებში, როდესაც მხარე არ იყენებს შესაბამის საპროცესო ინსტრუმენტს, სასამართლო მოკლებულია შესაძლებლობას მოთხოვნის ფარგლებს მიღმა იმსჯელოს რაიმე ფაქტებსა და გარემოებებზე (ახალაძე, 2022).

შეგებებული სარჩელი შესაძლებლობას ანიჭებს ძირითადი სარჩელის მოპასუხეს, მოითხოვოს მოთხოვნათა გაქვითვა (Eventualaufrechnung) (Gursky K-H. 2016).

დასკვნა

დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის შესწავლა-განზოგადების საფუძველზე დადგინდა, რომ:

1. ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა მართალია ვალდებულების შეწყვეტისაკენ მიმართული მოქმედებაა, მაგრამ ის არ წარმოადგენს შესრულებას კლასიკური გაგებით, არამედ შესრულების სუროგატია.

2. იმისათვის, რომ მოხდეს ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვა, მოთხოვნა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ პირობებს: ა) საპასუხო მოთხოვნა რეალურად უნდა არსებობდეს; ბ) ეს მოთხოვნა უნდა იყოს უდავო; გ) როგორც წესი, დამდგარი უნდა იყოს საპასუხო მოთხოვნის შესრულების ვადა.
3. მოთხოვნათა გაქვითვა გაქვითვის უფლების მქონე პირებს ორ მნიშვნელოვან უპირატესობას ანიჭებს: 1) იგი იძლევა შესაძლებლობას, რომ ვალდებულმა პირმა თავისი ვალდებულება რეალური შესრულების გარეშე შეასრულოს; 2) იგი უმარტივებს კრედიტორს მოთხოვნის დაკმაყოფილებას სასარჩელო პროცესში ჩაბმის გარეშე.
4. მოთხოვნათა გაქვითვით ვალდებულების შეწყვეტის აუცილებელი წინაპირობაა მსგავსი საპასუხო მოთხოვნების არსებობა. ამ მოთხოვნების საგანი უნდა იყოს მსგავსი. ძირითადად გამოიყენება ფულადი ვალდებულების შემთხვევაში, აგრეთვე საგნის ერთგვაროვნობისას, როცა ერთი და იმავე სახის გვაროვნული ნივთების გადაცემა ხდება. (თუმცა ეს უკანასკნელი შემთხვევები, პრაქტიკაში ძალზედ იშვიათია). არ არის აუცილებელი, რომ მოთხოვნები ერთი და იმავე სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობდეს.
5. მოთხოვნათა გაქვითვას ხელს არ უშლის ის გარემოება, რომ გასაქვითი მოთხოვნების მოცულობა არ ემთხვევა ერთმანეთს (ამ დროს გაიქვითება მხოლოდ ის, რომლის მოცულობაც ნაკლებია მეორე მოთხოვნაზე (სსკ-ის 444-ე მუხლი), აგრეთვე ის გარემოებაც, რომ მოთხოვნებისათვის გათვალისწინებული იქნეს შესრულების სხვადასხვა ადგილი (სსკ-ის 446-ე მუხლი).
6. ვალდებულების გაქვითვა ხორციელდება მეორე მხარისათვის შეტყობინებით. შეტყობინება წარმოადგენს ცალმხრივ მიღებასავალდებულო ნების გამოვლენას.
7. მოთხოვნის ხანდაზმულობა არ გამორიცხავს ვალდებულების გაქვითვას, თუ მოთხოვნა იმ დროისათვის არ იყო ხანდაზმული, როცა მისი გაქვითავა ჯერ კიდევ შეიძლებოდა.
8. მოთხოვნათა გაქვითვა გავლენას ახდენს ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლებაზეც.
9. ერთმანეთისაგან განსხვავდება შემთხვევები, როცა ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის შესახებ ნების გამოვლენა ხდება სასამართლოში საქმის აღძვრამდე და სასამართლოში საქმის აღძვრის შემდეგ.
10. მოვალემ, რომელიც მოითხოვს ვალდებულებათა ურთიერთგაქვითვას, უნდა დაამტკიცოს, რომ ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის წინაპირობები სახეზეა და შესაბამისი ვალდებულება ამ გზით შეწყვეტას ექვემდებარება. თავის მხრივ კრედიტორს ეკისრება იმ ფაქტობრივი გარემოებების მტკიცების ვალდებულება, რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელია ურთიერთმოთხოვნათა გაქვითვის გამორიცხვა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- ახალაძე, მ. (2022). *საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის განმარტებები სამოქალაქო სამართალში*. საქართველოს უზენაესი სასამართლო. <https://www.supremecourt.ge/uploads/files/1/ANALITIKURI/ganmartebebi-axaladze.pdf>
- ახვლედიანი, ზ. (1999). *ვალდებულებითი სამართალი*. https://old.tsu.ge/data/file_db/library/Binder2544fdg.pdf
- ბოელინგი, ჰ., ჭანტურია, ლ. (2004). *სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდика* (მეორე გამოცემა). საქართველოს უნივერსიტეტი. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/356>
- ზარანდია, თ. (2005). *სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების ადგილი და ვადები*. <https://iverieli.nplg.gov.ge/bitstream/1234/447346/1/SaxelshekruleboValdebulebisShesrulebisAdgiliDaVadebi.pdf>
- კერესელიძე, დ. (2009). *კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები*. ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი. <https://www.scribd.com/doc/239901766/კერძო-სამართლის-უზოგადესი-სისტემური-ცნებები-კერესელიძე-2009-წელი>
- კროპკოლერი, ი. (2014). *გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, სასწავლო კომენტარი* (მე-13 გამოც.). გერმანიის თანამშრომლობა GIZ, IRZ. <http://lawlibrary.info/ge/books/giz2014-ge-BGB-Komm-Translation.pdf>
- ლილუაშვილი, თ. (2005). *სამოქალაქო საპროცესო სამართალი* (მეორე გამოცემა). <https://www.scribd.com/doc/288839780/სამოქალაქო-საპროცესო-სამართალი>
- მუთჰორსტი, ო. (2021). *დასკვნა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის რეფორმასთან დაკავშირებით*. შედარებითი სამართლის ჟურნალი, (12), 29.
- რობაქიძე, ი. (2019). *საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი* (წიგნი III, მუხლი 458, ველი 8-9). გერმანიის თანამშრომლობა GIZ, USAID. http://lawlibrary.info/ge/books/giz2019-ge-civil_code_comm_III_book.pdf
- რუსიაშვილი, გ. (2019). *საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი* (წიგნი III, მუხლი 358, ველი 4.). გერმანიის თანამშრომლობა GIZ, USAID.
- საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. 26 ივნისი 1997 წ. N786.
- საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. 14 ნოემბერი 1997 წ. N1106.
- სვანაძე, გ. (2019). *საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი*, (წიგნი III, მუხლი 442, ველი 1; 3;10.). გერმანიის თანამშრომლობა GIZ, USAID.
- სვანაძე, გ., ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ. (2014). *სახელშეკრულებო სამართალი*. USAID. <https://library.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2021/06/58.-sakhelshekruleblo-samarthali.pdf>
- ძლიერიშვილი, ზ. (2006). *ვალდებულების შესრულება*. საქართველოს უნივერსიტეტი. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/10124>
- ძლიერიშვილი, ზ. (2007). *სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ცალკეული საკითხები*.
- ძლიერიშვილი, ზ. (2016). *ნარდობის ხელშეკრულება (თეორია და პრაქტიკა)*. საქართველოს უნივერსიტეტი. <https://dlab.ug.edu.ge/books/detail/9072>
- ძლიერიშვილი, ზ. (2021). *ვალდებულების შეწყვეტა დეპონირებით*. *სამართლის ჟურნალი* (2), 53.
- ჭანტურია, ლ. (2001). *საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი* (წიგნი III, მუხ. 442). <https://tsulearn.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/01/e183a1e18399-e18399e1839de1839be18394e1839ce183a2e18390e183a0e18398-3.pdf>
- ჭანტურია, ლ. (2001). *საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი* (წიგნი III, მუხ. 358).
- ჭანტურია, ლ. (2017). *სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი* (წიგნი I, მუხლი 5, ველი 2). http://lawlibrary.info/ge/books/giz2017-ge-civil_code_comm_I_Book.pdf
- ხუბუა, გ. (2004). *სამართლის თეორია*.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2009 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-286-608-2009.

უცხოენოვანი ბიბლიოგრაფია:

- Brox H., Walker W-D. Allgemeines Schuldrecht, 40. Aufl. München, 2016, §16. Aufrechnung, S.145, Rn. 5; 8.
- Brox H., Walker W-D. Allgemeines Schuldrecht, 48. Aufl. München, 2024, §16. Aufrechnung, Rn. 9.
- Buß Th., Prozeßaufrechnung und materielles Recht, JuS 1994, 147.
- Coester –Waltien D., Die Aufrechnung, Jura 2003, 246.
- Deennhardt J., BeckOK BGB, 48. Ed., Stand 01.11.2018, Aufrechnung, §389, Rn. 2.
- Ellenberger J. in Palandt BGB, 74. Aufl. 2015, §215, Rn.1.
- Fetzer Rh. in MüKo, BGB, 8. Aufl. München, Band 3, Schuldrecht – Allgemeiner Teil II, 2019, §362, Rn. 3.
- Gaier R. in MüKo, BGB, 9. Aufl. München, Band 3, Schuldrecht – Allgemeiner Teil II, 2022, §352, Rn. 3.
- Grothe H. in MüKo BGB, 9. Aufl., München, Band 1, Allgemeiner Teil, 2021, §215, Rn. 4.
- Grüneberg Ch. in Palandt BGB Komm, 68. Aufl., München, 2009, §366, Rn. 6.
- Grüneberg Ch. in Palandt BGB Komm, 74. Aufl München, Buch 2, Titel 3. Aufrechnung, 2015, §387, Rn.1; 9. §388, Rn. 13.
- Gursky K.H., in Staudinger BGB, 2006, §396, Rn. 17.
- Gursky K-H, in Staudingers Kommentar Zum Bürgerlichen Gezezbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, Buch 2, Recht der Schuldverhältnisse §§362-396: (Erfüllung, Hinterlegung, Aufrechnung, 13. Aufl., 2016, §388. Rn. 30 ff.
- Habermeier St., Grundfragen der Aufrechnung, Jus 1997, 1057. Lorenz St., Grundwissen Zivilrecht: Aufrechnung (§387 ff. BGB), JuS 2008, 951.
- Henrich W., in Bamberger/Roth BGB Komm., 4.Aufl. Band 1, 2019, §215, S.1097.
- Hirsch Cr., Schuldrecht AT, 11.Aufl., Baden-Baden, 2018, §12, Aufrechnung, S. 123.
- Huber M., Grundwissen –Zivilprozessrecht: Prozessaufrechnung des Beklagten, JuS, 12/2008, 1050.
- Joussen J, Schuldrecht AT, 6. Aufl. Teil V: Erlöschen der Schuldverhältnisse, §14, Die Aufrechnung, Stuttgart, 2021, S. 250.
- Kniffka R. Schulze-Hagen A., Bauvertragsrecht, Mannheim, 2014, §634a, BGB, Rn. 172.
- Kötz H. Vertragsrecht, 2. Aufl., Mohr Siebeck, 2012, S. 355.
- Lando O. /Beale H., (eds.), Principles of European Contract Law, Full Text of part I and II, London/Boston 2000, p. 346.
- Lieder J, Ilhardt D, Grenzen der Aufrechnung, JA 2010, 769; Coester-Waltjen D., Aufrechnung bei Abtretung, Jura 2004, 391.
- Lobinger Th., in Soergel BGB Kommentar, Band 5/3, 13. Aufl., 2010, §352, Rn. 3.
- Looschelders D. Maakowsky M. in: Leibel/Lehman (Hrsg.), European Contract Law and German Law, Die Principles of European Contracht Law und der Draft Common Frame oe Reference (Art. 13:106 PECL, Art.III.-6:107 DCFR, 2014, 685 (709ff.).
- Looschelders D., Schuldrecht AT, 17. Aufl., München, 2020, §18, Rn. 7, 9.
- Looschelders D., Schuldrecht: Schuldrecht AT, 12. Aufl. München, 4.Teil. Das Erlöschen der Leistungspflicht, 2014, §389, Rn. 386.
- Lorenz S. Grundwissen Zivilrecht: Aufrechnung (§387 ff. BGB), JuS 2008, 951.
- Lütcke N., NZI 2012, 262, 263 f.
- Medicus D., Lorenz St., Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, 21 Aufl., München, 2015, 134.
- Medicus D., Lorenz St., Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, 22 Aufl., München, 2021, §24, Aufrechnung, Rn. 293. Rn. 295.
- Musielak H.J. Die Aufrechnung des Beklagten im Zivilprozess, JuS 1994, 817.
- Musielak H.J., Hau W., Grundkurs BGB, 16 Aufl., München, 2020, 93.
- Säcker F.J., in MüKo, BGB, 4.Aufl., München, 2001, Rn. 61.

- Schlechtriem P., Schmidt-Kessel M., Schuldrecht AT, 6.Aufl. 2005, Rn. 374.
- Schmidt H., in Beck OK BGB, 57. Edit.01.02.2021, §352, Rn. 1.
- Schulze R., HK-BGB 11.Aufl., 2022, BGB, §387, Rn. 3, 7.
- Schulze R., HK-BGB 6.Aufl., 2009, BGB, §387, Rn. 17-18.
- Schütler M., in MüKo, BGB, 4. Aufl., München, Band 3, Schuldrecht –Allgemeiner Teil II, 2003, §396, Rn. 2.
- Schütler M., in MüKo, BGB, 7. Aufl., München, Band 3, Schuldrecht –Allgemeiner Teil II, 2016, §387, Rn. 1; Rn. 29 ff.
- Schütler M., in MüKo, BGB, 9. Aufl., München, Band 3, Schuldrecht –Allgemeiner Teil II, 2022, §387, Rn. 1,2,3,6.; §388, Rn. 2.
- Staudinger J., Peters F., Jacoby Fl., 2014, BGB, §215, Rn. 12.
- Weber R., Die Aufrechnung, JuS 9/1999, 65.
- Zimmerman R., Die Auchrechnung -Eine rechtvergleichende Skizze zum Eoropäischen Vertragsrecht, FS Medicuss, 1999, 707.
- Zimmerman R., Historisch-kritischer Kommentar zum BGB, (HKK), Band II, Schuldrecht: Allgemeiner Teil, 2007, Rn. 5ff.

Entscheidungen des BGH in Zivilsachen

(გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები)

- BGHZ, Urteil vom 28.05.2020, VII ZR 108/19, NJW 2020, 2270; MDR 2020, 983.
- BGHZ, Urteil vom 04.10.2016 – IX ZR 65/15.
- BGHZ, Urteil vom 04. 02.2016 – VII 266/14.
- BGHZ Urteil vom 17.12.2015, aaO Rn.39; NJW 2014, 422, 427.
- BGHZ, Urteil vom 05.11.2015, VII ZR 144/14, NJW 2016, 52, MDR 2016, 18.
- BGHZ, Urteil vom 12.02. 2015, aaO, Rn.24;
- BGHZ, Urteil vom 19.11.2008 - XII ZR 123/07.
- BGHZ, Urteil vom 04.03.1993 - IX ZR151/92, NJW 1993, 2041, 2042.
- BGHZ 179, 1, NJW 2009, 1071.
- BGH, NJW 05, 2771.
- BGHZ, Urteil vom 23.02.1995 – IX ZR 29/94, NJW 1995, 1425, 1426.
- BGH NJW – RR 1995, 1257 (1258).
- BGHZ, Urteil vom 04.03.1993 - IX ZR151/92, NJW 1993, 2041, 2042.
- BGHZ 02.04.1987, NJW 1987, 869, 870.
- BGH NJW – Rr 1991, 562 (565).
- BGH 192, 221, Rn. 20.

Substantive and Procedural Legal Aspects of Termination of Obligations By Set-Off of Mutual Claims

Zurab Dzlierishvili^{1*}

Giorgi Tavkhelidze²

^{1, 2} Grigol Robakidze University, Georgia

***Corresponding author:** zurab.dzlierishvili@gruni.edu.ge

Abstract. One of the important institutions of the law of obligations is the termination of an obligation. After termination, the obligation no longer exists. Its participants are no longer bound by rights and obligations. The purpose of a legal relationship with an obligation is the acceptance of the performance stipulated by the obligation by the parties, i.e., the performance achieves the goal that the participants in the obligation intended. After that, there is no longer any legal basis for the continuation of this relationship. Just as in countries with a continental law system, in the case of Georgia, the norms regulating the performance of obligations are mainly of a dispositional nature. The Georgian Civil Code is an act oriented towards performance. Both its general and private parts are built on performance mechanisms. The main thing is performance, not responsibility. The termination of an obligation is caused by certain circumstances, which are called the grounds for the termination of an obligation. The Civil Code of Georgia provides for various grounds for the termination of an obligation, in particular, the termination of an obligation can occur by the performance of the obligation; By deposit; By set-off of mutual claims; By debt forgiveness; When the debtor or creditor turns out to be the same person; By the death of the debtor or creditor; By liquidation of a legal entity and on other grounds provided for by law. The article discusses, based on the analysis of doctrine and judicial practice, such legal grounds for the termination of an obligation as mutual set-off, related theoretical and practical issues of material and procedural legal significance.

Key words: mutual claim, mutual set-off, termination of an obligation, performance of an obligation